

UZASADNIENIE

Powód K. I. pozwem z dnia 10 lipca 2015r. wniósł o zasądzenie od pozwanej H. Ś. kwoty 17.800zł tytułem należnego mu zachowku po zmarłym S. I.. W uzasadnieniu pozwu powód wskazał, iż w dniu (...) zmarł ojciec powoda S. I.. Spadek po zmarłym, na mocy testamentu, w całości nabyła pozwana. Do spadku, według wiedzy powoda, należał udział wynoszący 1/2 w prawie własności lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. (...) o wartości 140.000zł. Nadto do masy spadkowej należała wierzytelność jaka przysługiwała spadkodawcy od J. i D. K. w związku z pożyczką jakiej spadkodawca udzielił im mocą umowy zawartej w formie aktu notarialnego na kwotę 7.000zł. Nadto do spadku należało również wyposażenie oraz towar sklepu, który prowadził zmarły przy ul. (...) w Ś., o wartości 20.000zł a także środki zgromadzone na rachunku bankowym prowadzonym przez (...) w Ś., w wysokości 10.000zł. Biorąc pod uwagę powyższe oraz udział jaki przypadłby powodowi gdyby został powołany do spadku wynosiłby 1/3. Mając na uwadze przepisy dotyczące zachowku powód dochodzi niniejszym pozwem zapłaty 1/2 przypadającego mu udziału.

Postanowieniem z dnia 7 września 2015r. powód został zwolniony od kosztów sądowych w sprawie.

Pozwana H. Ś. wniosła o oddalenie powództwa. Wniosła również o zwolnienie jej od kosztów sądowych oraz o wyznaczenie pełnomocnika z urzędu. Postanowieniem z dnia 12 października 2015r. pozwana została zwolniona od kosztów sądowych oraz został dla niej ustanowiony pełnomocnik z urzędu.

W piśmie procesowym z dnia 1 grudnia 2015r. pełnomocnik powódki wniósł o oddalenie powództwa. W uzasadnieniu wskazał, iż pozwana kwestionuje wszystkie nieprzyznane twierdzenia. Podał, iż pozwana nabyła spadek wprost a zatem z długami spadkowymi. Spadkodawca posiadał zadłużenie wobec wspólnoty mieszkaniowej dotyczące należności związanych z lokalem mieszkalnym przy ul. (...) w Ś., w wysokości 13.000zł, które pozwana spłaciła po śmierci S. I.. W chwili śmierci spadkodawcy towar znajdujący się w sklepie przy ul. (...) w Ś. wynosiła maksymalnie 1.000zł. Przed śmiercią spadkodawca chorował co odbiło się negatywnie na prowadzonej przez niego działalności gospodarczej. Posiadał zadłużenie związane z lokalem użytkowym w wysokości 2.000zł. Pozwana po śmierci męża uregulowała to zobowiązanie. Pełnomocnik pozwanej wskazał, iż przez okres 10 lat przed śmiercią spadkodawca wielokrotnie udzielał powodowi darowizn. Wśród nich była darowizna kwoty 20.000zł na zakup przez pozwanego samochodu, były też drobniejsze darowizny na łączną kwotę 10.000zł przeznaczone na spłatę zadłużenia związanego z lokalem mieszkalnym powoda. Powód otrzymywał również coroczne darowizny w kwocie 2.000zł przed świętami Bożego Narodzenia oraz 1.000zł przed Wielkanocą. Powód zabrał także obrączki spadkodawcy o wartości 400-500zł.

Na rozprawie w dniu 20 stycznia 2016r. pełnomocnik pozwanej oświadczył, iż nie kwestionuje wartości udziału we współwłasności nieruchomości podanej przez powoda. Wskazał również, iż pożyczka udzielona przez spadkodawcę małżonkom K. została spłacona jeszcze za życia S. I..

Pełnomocnik powoda zaprzeczył temu, jakoby powód otrzymywał jakiegokolwiek darowizny od spadkodawcy.

W dalszym toku postępowania strony podtrzymały swoje stanowisko.

Sąd ustalił, co następuje:

Spadkodawca S. I. zmarł w dniu (...). Spadek po nim na podstawie testamentu notarialnego z dnia (...) nabyła w całości, wprost żona – H. Ś.. Do kręgu spadkobierców ustawowych po S. I. poza pozwaną należeli synowie spadkodawcy K. I. i D. I..

Dowód: bezsporne, a nadto

postanowienie Sądu Rejonowego w Ś.z dnia (...) w sprawie INs 223/14 k.6

S. I. posiadał udział wynoszący 1/2 we współwłasności lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. (...) oraz w związanym z nim udziale w prawie wieczystego użytkowania gruntu i częściach wspólnych budynku. Wartość tego udziału według stanu na dzień otwarcia spadku i chwili orzekania wynosiła 70.000zł, co zostało zgodnie określone przez strony. Według stanu na dzień otwarcia spadku zadłużenie wobec Wspólnoty Mieszkaniowej przy ul. (...) w Ś. przypadające na udział spadkodawcy wynosiło 6.687,69zł.

Po nabyciu przez pozwaną spadku po S. I. przeniosła ona własność udziału w opisanej wyżej nieruchomości w drodze darowizny na rzecz swojej siostry J. K..

Dowód: wydruk z księgi wieczystej (...) k.7-18,

przesłuchanie powoda K. I. k. 2125-217,

przesłuchanie pozwanej H. Ś. k. 217-218,

pismo z dnia 06.09.2016r. k.222

Spadkodawca prowadził działalność gospodarczą - sklep położony w Ś. przy ul. (...), w którym handlował (...). W chwili śmierci w sklepie pozostał towar o wartości 1.500zł. Lokal, w którym prowadzona była działalność stanowił własność Gminy M. Ś., a spadkodawca był jego najemcą. W chwili śmierci S. I. istniała zaległość z tytułu czynszu za lokal użytkowy wynosząca 1.400zł. Zaległość była również generowana po śmierci spadkodawcy. Łącznie z tytułu tej zaległości pozwana wpłaciła na rzecz Gminy M. Ś.(...)kwotę 8.700zł.

Dowód: bezsporne, a nadto

dowody wpłaty k.87,

przesłuchanie powoda K. I. k. 2125-217,

przesłuchanie pozwanej H. Ś. k. 217-218

Spadkodawca S. I. w dniu (...) zawarł w formie aktu notarialnego umowę pożyczki, na mocy której pożyczył D. K. kwotę 6.000zł, która miała być zwrócona do dnia (...)

Dowód: akt notarialny z dnia (...). rep.(...) k.140

Powód K. I. jest osobą pełnoletnią, zdolną do pracy.

Dowód: bezsporne

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo okazało się w części uzasadnione.

Zgodnie z art. 991 § 1 kc, zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachowek). Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (§ 2).

Pozwana H. Ś. została powołana do spadku po S. I. w całości na podstawie testamentu. Pozwana jest jednocześnie uprawniona do zachowku jako spadkobierca ustawowy – żona spadkodawcy. Gdyby spadkodawca S. I. nie sporządził

testamentu, doszłoby do dziedziczenia ustawowego. Spadek pod nim w częściach równych odziedziczyliby powód, jego brat oraz pozwana.

Obliczenie zachowku należy rozpocząć od ustalenia udziału, w jakim uprawniony byłby powołany do spadku z ustawy, przy czym zgodnie z art. 922 kc przy ustalaniu tego udziału uwzględnia się także spadkobierców niegodnych oraz spadkobierców, którzy spadek odrzucili, natomiast nie uwzględnia się spadkobierców, którzy zrzekli się dziedziczenia albo zostali wydziedziczeni. W niniejszej sprawie wśród spadkobierców ustawowych byli tylko K. I., D. I. oraz H. Ś.. Gdyby doszło do dziedziczenia z ustawy, wszyscy uzyskaliby równe udziały w spadku. Następnie, stosownie do art. 991 § 1 kc udział ten mnoży się przez $\frac{2}{3}$, jeżeli uprawniony do zachowku jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni, a w pozostałych sytuacjach – przez $\frac{1}{2}$. Powód nie jest osobą małoletnią ani trwale niezdolną do pracy, dlatego jego udział w spadku wynoszący $\frac{1}{3}$ należy pomnożyć przez $\frac{1}{2}$. Otrzymany wynik to właśnie udział spadkowy stanowiący podstawę od obliczenia zachowku.

Kolejnym etapem obliczania zachowku jest ustalenie tzw. substratu zachowku (art. 993-995 kc), co wymaga przede wszystkim określenia czystej wartości spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku (por. uchwała składu siedmiu sędziów SN z dnia 26 marca 1985r., III CZP 75/84), a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych, z pominięciem jednak długów wynikających z zapisów i poleceń. Dla ustalenia substratu zachowku do czystej wartości spadku dolicza się wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę bez względu na to, czy były one uczynione na rzecz spadkobierców, uprawnionych do zachowku, czy też innych osób, za wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych i dokonanych przed więcej niż dziesięć laty licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

Na podstawie zebranego w sprawie materiału dowodowego Sąd ustalił, iż w chwili śmierci S. I. pozostawił długi spadkowe w łącznej wysokości 8.087,69zł, na które składała się zaległość wobec wspólnoty mieszkaniowej przy ul. (...) w Ś. w wysokości 6.687,69zł, związana z lokalem mieszkalnym nr (...), którego spadkodawca był współwłaścicielem w udziale do $\frac{1}{2}$. Dług ten, jak i jego wysokość, nie był kwestionowany przez strony i wynikał z rozliczenia przedstawionego przez zarządcę nieruchomości wspólnej. Do długów spadkowych należała również zaległość wobec Gminy M. Ś. (...) w Ś. z tytułu czynszu za lokal użytkowy położony przy ul. (...). Sąd uwzględnił tę zaległość do kwoty 1.400zł, tj. do wysokości przyznanej przez powoda. Pozwana H. Ś. twierdziła, iż zadłużenie z tego tytułu było wyższe. Na okoliczność czego pozwana przedłożyła dowody wpłat na łączną kwotę 8.700zł. Pozwana jednakże sama wskazała, iż lokal ten generował zadłużenie także po śmierci spadkodawcy i zadłużenie to zostało następnie spłacone. Pozwana nie sprecyzowała jaką dokładnie wysokość miało zadłużenie do chwili otwarcia spadku a jaką już po śmierci spadkodawcy. Z dowodów wpłat znajdujących się w aktach okoliczności te nie wynikają. Fakt istnienia zaległości potwierdził powód, wskazując, że wynosiły one 1.400zł. Dług spadkowy w takiej właśnie wysokości Sąd uznał za bezsporny, a w części przekraczającej kwotę 1.400zł, uznał za nieudowodniony.

Sąd nie uwzględnił twierdzeń pozwanej, jakoby spadkodawca dokonywał darowizn na rzecz powoda. Powód okolicznościom tym zaprzeczył, pozwana natomiast ich nie udowodniła. Za niewystarczające w tym względzie Sąd uznał zeznania świadków D. K. i J. K.. Są to bowiem osoby bliskie pozwanej a nadto ich zeznania w przedmiocie ewentualnych darowizn były zbyt ogólne.

Strony były zgodne, że składnikiem czynnego spadku był udział wynoszący $\frac{1}{2}$ we współwłasności lokalu mieszkalnego położonego w Ś. przy ul. (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, którego wartość według stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania wynosiła 70.000zł. Strony były zgodne co do wartości tego składnika. Do czynnej masy spadkowej Sąd zaliczył nadto wierzytelność w wysokości 6.000zł wynikającą z pożyczki udzielonej przez spadkodawcę S. I. D. K.. Pożyczka ta została udzielona w dniu (...) Spłata miała nastąpić w terminie do dnia(...)Spadkodawca zmarł w dniu (...) Pozwana wprawdzie twierdziła, iż spłata zobowiązania nastąpiła jeszcze przed śmiercią spadkodawcy, jednakże również w tym zakresie pozwana nie przedstawiła wiarygodnych dowodów. Zeznania świadków - małżonków K. nie były spójne a także nie korespondowały z wyjaśnieniami pozwanej. W różny bowiem

sposób opisywany był zarówno sposób spłaty pożyczki jak i termin dokonywania spłat. Do czynnej masy spadku po S. I. Sąd zaliczył również kwotę 1.500zł stanowiącą wartość towarów znajdujących się w sklepie spadkodawcy w dniu otwarcia spadku. Powód wskazywał, iż towar ten miał wartość 20.000zł, jednakże na powyższą okoliczność nie przedstawił żadnego dowodu. Pozwana zaś przyznała, że wartość pozostawionego w sklepie towaru wynosiła 1.500zł i taką też kwotę, Sąd przyjął do ustalenia wysokości substratu zachowku. Powód nie wykazał także, aby w skład masy spadkowej wchodziły jakiegokolwiek oszczędności pozostawione przez S. I.. Powód zgłosił wniosek dowody w tym zakresie i Sąd zwrócił się do (...), gdzie miały być zgromadzone środki spadkodawcy. Z uzyskanej jednak informacji wynika, iż spadkodawca nie pozostawił tam żadnych oszczędności.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd ustalił, iż wartość czynna spadku po S. I. wynosiła 77.500zł, wartość bierna wynosiła 8.088zł. Substrat zachowku wynosi zatem 69.412zł. Gdyby powód dziedziczył na podstawie ustawy, jego udział w spadku wyniósłby 23.137zł. Udział ten należy pomnożyć przez 1/2, skoro jego zachówek stanowi połowę wartości jego udziału, otrzymamy wówczas kwotę 11.569zł, która stanowi należny powodowi zachówek. W sprawie bezsporne pomiędzy stronami było to, że powodowi co do zasady przysługuje prawo do zachowku, oraz że dotychczas na poczet tego prawa nie uzyskał on żadnej spłaty.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd w pkt I sentencji wyroku zasądził na rzecz powoda kwotę 11.569zł. Powód w pozwie nie żądał zasądzenia odsetek za opóźnienie. Wprawdzie na rozprawie w dniu 7 października 2016r. pełnomocnik powoda zmodyfikował żądanie pozwu i wskazał, iż powód dochodzi zapłaty kwoty 17.800zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia następującego po dniu doręczenia pozwu, jednakże Sąd tej zmiany powództwa nie uwzględnił. Zgodnie bowiem z treścią art. 193 §2¹ kpc zmiana powództwa wymaga zachowania formy pisma procesowego. W niniejszej sprawie w tym przedmiocie zostało złożone wyłącznie oświadczenie do protokołu, w związku z czym Sąd nie uwzględnił modyfikacji pozwu i orzekł w granicach w nim wyznaczonych.

Stan faktyczny w sprawie Sąd ustalił na podstawie zebranego materiału dowodowego. Sąd w szczególności uwzględnił dowód z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy, których wiarygodności nie kwestionowała żadna ze stron, jak też nie budziła wątpliwości Sądu. Za mało wiarygodne i niewiele wnoszące do sprawy Sąd uznał zeznania świadków D. i J. K.. J. K. jest siostrą pozwanej a D. K. jest jej szwagrem. Relacja pomiędzy pozwaną a małżonkami K. są bardzo bliskie, o czym świadczą choćby częste ich przyjazdy do Ś., podarowanie J. K. przez pozwaną udziału we współwłasności lokalu mieszkalnego przy ul. (...) także pomoc udzielona po śmierci S. I. przez J. K. pozwanej przy załatwianiu wielu jej spraw, w tym doprowadzeniu do spłaty istniejących długów. Powyższe powoduje, iż zeznania świadków małżonków K. w zakresie, w jakim nie posiadały potwierdzenia w pozostałym zebranych w sprawie materiale dowodowym, były zdaniem Sądu niewiarygodne. Dlatego też Sąd nie dał wiary tym zeznaniom w zakresie w jakim odnosiły się do rzekomej spłaty pożyczki zaciągniętej przez D. K. od spadkodawcy oraz darowizn, jakie S. I. miał czynić na rzecz powoda. Okolicznościom tym przeczył powód a zatem ciężar ich udowodnienia spoczywał na pozwanej. Poza twierdzeniem pozwanej i zeznaniami świadków, którzy jako osoby jej bliskie, byli zainteresowani rozstrzygnięciem sprawy w sposób korzystny dla niej, pozwana nie przedstawiła żadnych innych dowodów. Takimi bezspornymi dowodami mogłyby być np. pokwitowania, potwierdzenia przelewów. Wobec ich braku a także zainteresowania świadków wynikiem sprawy, Sąd uznał zeznania D. i J. K. za częściowo niewiarygodne.

Sąd również tylko częściowo za wiarygodne uznał wyjaśnienia stron. Strony z oczywistych przyczyn były zainteresowane korzystnym dla siebie rozstrzygnięciem, a nadto w sposób subiektywny opisywały fakty i okoliczności. Z tego względu Sąd za wiarygodne i przydatne w sprawie uznał wyłącznie zeznania stron w zakresie w jakim były one zgodne lub w jakim korespondowały z pozostałym zebranych w sprawie materiałem dowodowym.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 kpc. Stosownie do tego przepisu w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań koszty będą wzajemnie zniesione lub stosunkowo rozdzielone. W niniejszej sprawie powód wygrał postępowanie w około 65% i w takim też procencie Sąd zasądził od pozwanej na jego rzecz zwrot kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd przyznał wynagrodzenie pełnomocnikowi powódki ustanowionemu z urzędu w wysokości wynikającej z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu, powiększając je o podatek VAT.

Sąd odstąpił od obciążania pozwanej pozostałymi kosztami postępowania, w szczególności opłatą sądową, od uiszczenia której powód został zwolniony. Sąd uwzględnił tu sytuację rodzinną, majątkową i zdrowotną pozwanej i orzekł na podstawie art. 102 kpc.

(...)

1. (...)

2. (...)

Dnia (...). (...)